

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення практичних занять
з дисципліни

«ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА»

*(для студентів спеціальності 141 – Електроенергетика,
електротехніка та електромеханіка)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2018**

Методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни «Економіка та організація виробництва» (для студентів спеціальності 141 – Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка)/ Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. Н. І. Склярук. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018.– 38 с.

Укладач канд. екон. наук **Н. І. Склярук**

Рецензент д-р екон. наук, проф. **А. Є. Ачкасов**

Рекомендовано кафедрою економіки підприємств міського господарства
протокол № 7 від 12.02.2016.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Тематичний план курсу «Економіка та організація виробництва».....	6
Практичне заняття 1 Виробнича програма підприємства	7
Практичне заняття 2 Основні засоби підприємства.....	10
Практичне заняття 3 Оборотні кошти підприємства.....	15
Практичне заняття 4 Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	19
Практичне заняття 5 Витрати підприємства. Основи ціноутворення.....	26
Практичне заняття 6 Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.....	31
СПИСОК РЕКОМЕНОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36

ВСТУП

Головним напрямком стабілізації економіки України є створення умов становлення та розвитку національного підприємства. Підприємства визначають ділову активність національної економіки. Вони є головними товаровиробниками, суб'єктами, які здійснюють розвиток виробництва, визначають його структуру. Від ефективності функціонування підприємства залежать економічний, науковий, технічний рівень розвитку країни, добробут усіх верств населення.

Стан економіки підприємства стає головним фактором, який визначає результати його діяльності. Кількісні і якісні параметри економічного стану визначають місце підприємства на ринку і здатність функціонувати в економічному просторі. Все це призвело до підвищення ролі підприємства як основної ланки всієї економіки, оскільки саме на цьому рівні створюється потрібна суспільству продукція, надаються необхідні послуги.

За цих умов необхідна сучасна, адекватна ринковим умовам організація господарської діяльності кожного підприємства. Отже, підготовка фахівців у галузі економіки підприємства, що мають глибокі теоретичні і практичні знання, можуть узагальнювати та застосовувати закордонний досвід розвинутих країн у діяльності вітчизняних підприємств, є своєчасною та актуальною.

«Економіка та організація виробництва» являє собою навчальну дисципліну, яка вивчає форми і методи господарювання підприємства; способи раціонального поєднання і ефективного використання всіх видів ресурсів на рівні підприємства з метою отримання прибутку як результату задоволення суспільних потреб.

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка та організація виробництва» є формування у майбутніх фахівців основ знань з економіки та організації виробництва на рівні підприємства в ринкових умовах.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Економіка та організація виробництва» є вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами; набуття практичних навичок щодо методів та способів економіки та організації ефективної підприємницької діяльності на рівні підприємства.

Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Економіка та організація виробництва» є основним структурним компонентом

методичного забезпечення практичної підготовки студентів. У результаті виконання завдань, студент має можливість закріпити отримані в теоретичному курсі знання, а також придбати практичні навички прийняття науково обґрунтованих господарсько-управлінських рішень на основі конкретних економічних розрахунків.

Практичне заняття – форма навчального процесу, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань.

Перелік тем практичної роботи визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідних теоретичних положень, наборі завдань різної складності. Зазначені вище методичні засоби готуються викладачем, якому доручено проведення практичних занять, за погодженням з лектором даної навчальної дисципліни.

Основними методами практичного заняття є: самостійна робота, інструктаж, вправи, дослідження, стимулювання.

Вимоги до проведення практичного заняття:

- ✓ вдосконалення теоретичного матеріалу та його застосування;
- ✓ застосування вмінь і навичок при розв'язанні вправ;
- ✓ участь студентів у різних формах роботи;
- ✓ розвиток самостійності студентів;
- ✓ високий організаційний рівень;
- ✓ високий методичний і науковий рівень;
- ✓ раціональне використання часу;
- ✓ дотримання тем навчальної дисципліни.

Порядок обліку і контролю:

- ✓ контроль відвідування;
- ✓ контроль теоретичної підготовки;
- ✓ контроль самостійності при виконанні практичної підготовки;
- ✓ контроль своєчасності й охайності виконання завдань;
- ✓ виставлення оцінок кожному студенту;

Відповідно до робочої програми курсу в методичних вказівках наведені завдання за наступними темами курсу:

1. Виробнича програма підприємства
2. Основні засоби підприємства
3. Обороти кошти підприємства

4. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці
5. Витрати підприємства. Основи ціноутворення
6. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Тематичний план курсу «Економіка та організація виробництва»

Назви змістових модулів і тем	Всього годин	Форми навчальної роботи		
		Лекції	Практика	Самостійна робота
Модуль 1 Економіка та організація виробництва				
Змістовий модуль 1 Економіка підприємства				
Тема 1 Підприємство в сучасній системі господарювання	10	0,5		9,5
Тема 2 Виробнича програма підприємства	12	0,5	1	10,5
Тема 3 Основні засоби підприємства	12	1	1	10
Тема 4 Оборотні кошти підприємства	8		1	7
Тема 5 Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	12	1	1	10
Разом за змістовим модулем 1	54	3	4	47
Змістовий модуль 2 Організація виробництва				
Тема 6 Організація виробничого процесу на підприємстві	12	1		11
Тема 7 Витрати підприємства. Основи ціноутворення	12	1	1	10
Тема 8 Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	6	1	1	4
Тема 9 Система забезпечення конкурентоспроможності продукції	6			6
Разом за ЗМ 1.2	36	3	2	31
ІНДЗ: РГЗ	18			18
Разом за модулем 1	108	6	6	96

Практичне заняття 1

Тема «Виробнича програма підприємства» (1 год)

Мета: засвоїти методичні підходи до розробки виробничої програми підприємства.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- ✓ розкрити сутність та складові виробничої програми підприємства;
- ✓ обґрунтовувати виробничу програму підприємства;
- ✓ здійснювати аналіз та визначати напрямки оптимізації виробничої програми; підприємства.

План заняття :

1. Зміст і завдання виробничої програми підприємства
2. Інформаційне обґрунтування виробничої програми
3. Порядок розроблення виробничої програми підприємства.
4. Аналіз виконання виробничої програми підприємства
5. Оптимізація виробничої програми підприємства.
6. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1.1

Річним планом підприємства передбачається випуск продукції, який наведений у табл. 1.1 Визначити, на скільки відсотків виконаний план виробництва у грошовому виразі і за номенклатурою.

Таблиця 1.1 – Вихідні дані

Виріб	Кількість, тис. од.		Оптова ціна, грн
	план	факт	
А	200	310	10
Б	1000	1250	2,5
В	450	300	9,2
Г	135	245	5,7

Задача 1.2

Обчислити виконання плану з обсягу виробництва асортименту продукції на основі даних таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Вихідні дані

Виріб	Випуск продукції, тис. грн	
	план	факт
Виріб 1	100	106
Виріб 2	84	162
Виріб 3	305	210
Виріб 4	500	425

Задача 1.3

Проаналізувати план продажу за попередній період, використовуючи такі показники:

- 1) абсолютний приріст (зменшення) обсягу продажу;
- 2) зміна номенклатури (асортименту) продукції;
- 3) індивідуальний індекс фізичного обсягу реалізованої продукції.

Таблиця 1.3 – Вихідні дані

Виріб	Обсяг продажів, тис. грн	
	план	факт
А	1200	1180
Б	2700	2780
В	-	470
Г	1210	1350
Д	500	390

Задача 1.4

Підприємство випускає столярну продукцію, що характеризується даними, наведеними в таблиці. Необхідно розрахувати план випуску продукції в умовно-натуральних показниках кв.м віконних блоків.

Таблиця 1.4 – Вихідні дані

Найменування продукції	План випуску в натуральному виразі	Норма трудомісткості, люд./днів
Віконні блоки, кв.м	1500	0,45
Дверні блоки, кв.м	850	0,27
Плінтуси, кв.м	40000	0,06

Задача 1.5

Розрахуйте коефіцієнт напруженості виробничої програми підприємства в натуральному та грошовому виразі, якщо:

- ✓ нормативний обсяг випуску продукції А – 20 000 од., В – 3000 од.;
- ✓ фактичний обсяг випуску продукції А – 22000 од., В – 3100 од.;
- ✓ ціна одиниці продукції А – 300 грн, а продукції В – 400 грн.

Задача 1.6

Необхідно розрахувати рівень виконання плану та оцінити рівень ритмічності та рівномірності випуску продукції в розрахунковому місяці, якщо випуск продукції виробничими підрозділами підприємства за декадами розрахункового місяця представлено в таблиці.

Таблиця 1.5 – Вихідні дані

Показники	Декада			Усього за місяць
	перша	друга	третя	
Обсяг продукції, тис. грн :				
✓ -запланований	1200	1850	1750	4800
✓ -фактичний	800	1200	3200	5200

Задача 1.7

Обґрунтувати виробничу програму малого підприємства з виробництва металовиробів із точки зору забезпеченості металом, якщо на плановий період підприємством укладено договори на поставку металу в обсязі 8 тон, а середня вага виробу – 0,85 кг. Коефіцієнт використання металу – 0,72. 30 % відходів металу можуть повторно використовуватися у виробництві. На плановий період підприємство має доставити споживачам 7 500 шт. металовиробів.

Задача 1.8

У річній виробничій програмі підприємства передбачено виробництво двох видів виробів в обсязі: А – 1000 шт., Б – 450 шт. Режим роботи – двозмінний. Витрати часу на ремонт устаткування – 3,8 %. Трудомісткість обробки виробів по групах устаткування, коефіцієнти виконання норм часу, кількість верстатів наведені в таблиці. Кількість вихідних днів – 106, святкових, що не збігаються з вихідними – 6, передсвяткових – 4. Кількість неробочих годин у передсвяткові дні – 2 години.

Визначити забезпеченість виробничої програми ділянки виробничою потужністю, виявити недовантажені та вузькі місця на ділянці.

Таблиця 1.6 – Основні виробничі характеристики груп верстатів підприємства

Показник	Група станків				
	токарні	розточувальні	фрезерні	шліфувальні	свердлильні
Трудомісткість обробки виробів, нормо-год.					
А	12,5	8,3	15,8	9,3	2,5
Б	5,3	2,0	10,2	5,5	3,0
Коефіцієнт виконання норм	1,25	1,15	1,2	1,2	1,1
Кількість верстатів у групі	4	3	4	3	1

Задача 1.9

На основі даних, наведених у таблиці визначити фактичний обсяг виробленої продукції по роках:

Таблиця 1.7 – Вихідні дані

№ з/п	Показники	Один. вимір.	Перший рік	Другий рік	Третій рік	Четвертий рік
1	Виробнича потужність на початок року	тис. т	200,0			
2	Введено виробн. потужн. протягом року	тис. т	50,0	52,0	48,0	35,0
3	Вибуло виробн. потужн. протягом року	тис. т	45,0	36,0	21,0	45,0
4	Коефіцієнт перерахування введеної (вибулої) виробничої потужності		0,35	0,5	0,45	0,20
5	Коефіцієнт використання виробничої потужності		0,8	0,9	0,95	0,85

Задача 1.10

У цеху працює 25 верстатів. Норма часу на обробку виробу – 0,5 нормо-годин. Цех працює у двозмінному режимі при тривалості однієї зміни, 8,2 годин. Для розрахунку номінального фонду робочого часу слід прийняти 230 днів на рік, а регламентовані простої обладнання у ремонті становить 4%. Потрібно обчислити величину виробничої потужності цеху та його виробничу програму, якщо коефіцієнт використання виробничої потужності 0,95.

Питання для самоконтролю знань:

1. Розкрийте сутність виробничої програми та її призначення.
2. Охарактеризуйте складові виробничої програми.
3. Визначте ключові завдання та інформаційне забезпечення процесу розроблення виробничої програми.
4. Охарактеризуйте технологію формування виробничої програми.
5. Як проводиться аналіз виконання виробничої програми?
6. Які критерії оптимізації застосовується при формуванні виробничої програми?

Практичне заняття 2

Тема «Основний засоби підприємства» (1 год)

Мета: вивчити склад та структуру основних засобів підприємства,

засвоїти методику розрахунку амортизаційних відрахувань та показників руху, стану й економічної ефективності використання основних засобів.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- ✓ розкрити сутність основних засобів, характеризувати їх структуру;
- ✓ розраховувати фізичний та моральний знос основних засобів;
- ✓ розраховувати показники стану й руху основних засобів;
- ✓ розраховувати амортизаційні відрахування та обґрунтовувати вибір методу нарахування амортизації;
- ✓ аналізувати ефективність використання основних засобів підприємства.

План заняття :

1. Сутність, склад та оцінка основних засобів підприємства.
2. Знос та амортизація основних засобів: поняття, вимірювання та методи нарахування.
3. Система показників технічного стану й руху основних засобів підприємства.
4. Показники ефективності використання основних засобів підприємства.
5. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 2.1

Використовуючи дані, наведені в таблиці (у тис. грн.), визначити структуру матеріальних активів ТОВ «Прогрес» на початок і кінець року.

Таблиця 2.1 – Вихідні дані

Елементи матеріальних активів	На початок року	На кінець року
Виробничі фонди, усього:	?	?
у тому числі: основні	12 365	15 672
оборотні	8 700	7 856
Майно соціального призначення	4 300	3 980
Усього: матеріальні активи	?	?

Задача 2.2

Використовуючи дані, наведені в таблиці (у тис. грн) визначити структуру основних виробничих фондів на початок і кінець року й фондівіддачу, якщо обсяг випущеної продукції за рік становить 1 560 тис. грн, а середньорічна вартість основних виробничих фондів склала 1 140 тис. грн.

Таблиця 2.2 – Вихідні дані

Група основних фондів	На початок року	Зміни за рік
1. Будинки	408,5	-25,0
2. Споруди	37,6	0
3. Передавальні пристрої	12,5	+2,5
4. Машини й обладнання	432,6	+78,1
5. Транспортні засоби	110,8	-2,7
6. Інструменти, прилади, інвентар	70,0	+4,3
7. Інші основні фонди	21,1	+1,8
Усього	1093,1	

Задача 2.3

Визначити середньорічну вартість основних фондів за рік, якщо на початку року їх вартість становила 274 млн грн, у квітні було введено в експлуатацію 5 токарних верстатів вартістю 800 тис. грн кожен, а з 1 жовтня виведено з експлуатації основних фондів на суму 100 тис. грн.

Задача 2.4

Розрахувати щорічні амортизаційні відрахування прямолінійним методом амортизації згідно з вихідною інформацією.

Таблиця 2.3 – Вихідні дані

Показник	Значення
Вартість придбання обладнання, тис. грн.	400
Термін корисного використання, р.	6
Витрати на транспортування, %	8
Витрати на фундамент та монтаж, %	20
Витрати на комунікації, огороження, %	20
Інші капітальні одноразові витрати, %	15
Ліквідаційна вартість, %	5

Задача 2.5

Первісна вартість машини рівна 16 тис. грн. Через 4 роки підприємству довелося замінити дану машину на більш прогресивну вартістю 22 тис. грн. Визначте суму втрат від морального зношування, якщо строк експлуатації рівний 6 рокам, ліквідаційна вартість рівна 1 тис. грн, підприємство використовує прямолінійний метод нарахування амортизації.

Задача 2.6

Первісна вартість верстата 20 тис. грн, термін служби 10 років. Через 6 років вартість подібних верстатів склала 15 тис. грн, а норма амортизації залишилася колишньою. Визначити залишкову вартість верстата на початок сьомого року й суму втрат від морального зношування (використовується прямолінійний метод нарахування амортизації).

Задача 2.7

У цеху використовується теплообмінник, який було придбано 3 роки тому. Первісна вартість теплообмінника 150 тис. грн, відновна – 120 тис. грн. З урахуванням технологічних особливостей та агресивного середовища очікується, що теплообмінник такого класу має працювати 7 років. Визначити ступінь зносу теплообмінника.

Задача 2.8

Первісна вартість основного засобу становить 8000 грн, термін служби становить 5 років, ліквідаційна вартість 500 грн. Розрахуйте суму амортизації по прямолінійному методу, методі зменшення залишкової вартості, методу прискореного зменшення залишкової вартості й кумулятивному методу. Визначите, який з названих методів нарахування амортизації є економічно вигідним?

Задача 2.9

Необхідно визначити показники технічного стану й руху основних засобів на підприємстві, якщо первісна вартість основних засобів на початок року 115 тис. грн, на кінець року - 132,8 тис. грн; знос основних засобів на початок року 53,5 тис. грн, на кінець року – 57,6 тис. грн, надійшло основних засобів за рік 21,5 тис. грн, вибуло за рік - 3,7 тис. грн.

Задача 2.10

Необхідно визначити коефіцієнт екстенсивного використання обладнання, якщо за зміну, тривалість якої становить 8,2 год, планованих витратах на проведення ремонтних робіт 0,5 год, фактичний час роботи верстата склав 6,7 год.

Задача 2.11

В цеху машинобудівного заводу встановлено 100 верстатів. Річний обсяг випуску продукції – 280 тис. виробів, виробнича потужність цеху – 310 тис. виробів. Режим роботи – 2 зміни. Тривалість зміни – 8 годин.

Визначити: коефіцієнт змінності, коефіцієнт екстенсивності, коефіцієнт інтенсивності, інтегральний коефіцієнт.

Задача 2.12

Вартість основних виробничих фондів підприємства склала на початок року 15000 тис. грн. У березні введене в експлуатацію обладнання вартістю 56,7 тис. грн, у червні вибуло обладнання вартістю 28,8 тис. грн. Розмір випуску продукції 850 т, ціна за 1 т – 30 тис. грн. Виробнича потужність підприємства 950 т/рік. Визначте фондвіддачу основних виробничих фондів і коефіцієнт інтенсивності використання обладнання.

Задача 2.13

На підприємстві тривалість робочої зміни 8 год, планові простої на проведення ремонтних робіт 1 год. За паспортним даними годинна продуктивність верстата становить 50 виробів. Фактичний час роботи верстата склав 6 год, вироблено 234 виробів. Визначте коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного й інтегрального використання устаткування.

Задача 2.14

Необхідно визначити середньорічну вартість основних фондів та їх вартість на початок наступного за звітним року, а також показники фондовіддачі, фондомісткості продукції та фондоозброєності праці та рентабельності основних фондів, коефіцієнти змінності, оновлення та вибуття основних фондів.

Таблиця 2.4 – Вихідні дані

Показник	Значення
Вартість основних фондів на початок звітного року, тис. грн	8 400
Введено в дію основних фондів у звітному році, тис. грн, в тому числі:	
з 1 лютого	1 000
з 1 листопада	2 250
Виведено з експлуатації основних фондів з 1 травня звітного року, тис. грн.	2 395
Обсяг товарної продукції у звітному році, тис. грн	6 800
Собівартість товарної продукції у звітному році, тис. грн	5 210
Загальна чисельність робітників, чол.	210
Кількість верстатів на підприємстві, з них	150
Працюють у одну зміну, шт.	20
Працюють у дві зміни, шт.	100
Працюють у три зміни, шт.	30

Питання для самоконтролю знань:

1. Охарактеризуйте основні види активів підприємства згідно з їх основними класифікаційними ознаками.
2. Охарактеризуйте сутність та склад необоротних активів підприємства.
3. Дайте визначення сутності основних засобів та охарактеризуйте їх склад.
4. Які види оцінки основних засобів Ви знаєте?
5. Розкрийте сутність амортизації та зносу основних засобів.
6. Які основні методи нарахування амортизації основних засобів Ви знаєте?

7. Охарактеризуйте систему показників стану та руху основних засобів.
8. Які показники характеризують ефективність використання основних засобів підприємства?

Практичне заняття 3

Тема «Оборотні кошти підприємства» (1 год)

Мета: вивчити склад та структуру оборотних коштів підприємства, ознайомитися з методиками нормування оборотних коштів підприємства та показниками ефективності їх використання.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- ✓ розкрити сутність оборотних коштів, характеризувати їх структуру;
- ✓ визначати потребу підприємства в оборотних коштах;
- ✓ визначати ефективність використання оборотних коштів підприємства.

План заняття :

1. Оборотні кошти підприємства: сутність, склад та процес трансформації.
2. Методи визначення потреби в оборотних коштах підприємства.
3. Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства.
4. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 3.1

На основі даних у таблиці (у тис. грн.) визначте виробничо-технологічну структуру виробничих обігових фондів підприємства на початок і кінець року й дати аналіз її змін.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані

Обігові фонди	На початок року	На кінець року
1. Виробничі запаси, усього	?	?
♦ сировина, основні й допоміжні матеріали	250	140
♦ паливо	155	203
♦ покупні напівфабрикати	5	3
♦ запасні частини	1	2
♦ мшп	1,2	1,5
2. Незавершене виробництво й напівфабрикати власного виготовлення	12	8
3. Видатки майбутніх періодів, усього		
♦ видатки на підготовку виробництва й освоєння нових видів продукції	1200	1400
♦ видатки на придбання науково-технічної інформації й оплату періодичних видань.	15	0,2

Задача 3.2

Визначити норматив оборотних коштів у виробничих запасах основних матеріалів і напівфабрикатів кількох видів, якщо відомо, що згідно з планом 4-го кварталу має бути випущено виробів X – 200 шт., Y – 50 шт. вихідні дані для розрахунку наведені у таблиці:

Таблиця 3.2 – Вихідні дані

Показники	Шифр окремих видів матеріалів			
	A	B	C	D
Норма витрати				
✓ на виріб X, кг	100	200	10	10
✓ на виріб Y, кг	200	150	30	50
Ціна договірна, грн./кг.	80	50	180	1000
Інтервал між поставками, діб	20	30	60	90
Транспортний запас, діб	5	-	5	10

Задача 3.3

Розрахувати норматив обігових коштів у виробничих запасах основних матеріалів і напівфабрикатів на планований рік. Загальна потреба в основних матеріалів по річному кошторису витрат на виробництво 4 752 тис. грн. Середній обсяг однієї поставки 79,2 тис. грн. Час доставки вантажу й строк оплати рахунків відповідно 7,5 і 5 днів. Середній час на аналіз і виявлення браку - 5 днів.

Задача 3.4

Розрахувати норматив обігових коштів у незавершене виробництво. На планований рік підприємство випускає 3 виду виробів T1, T2, T3 при співвідношенні розміру з випуску за собівартістю відповідно 25 %, 30 %, 45 % від загального обсягу виробництва всіх виробів.

Вироби виготовляються рівними партіями із плановою собівартістю партії 45 тис. грн, у тому числі матеріальні витрати на початку виробничого циклу 27 тис. грн. Тривалість циклу виготовлення виробу T1 дорівнює 10 днів, T2 дорівнює 8 днів, T3 дорівнює 6 днів з рівномірним наростанням витрат. Річний обсяг випуску виробів по виробничій собівартості 5 608,8 тис.грн.

Задача 3.5

Необхідно визначити плановий норматив оборотних коштів підприємства на I квартал, якщо відомо:

- 1) програма випуску виробів у I кварталі планового року: виріб А – 50 шт.; виріб Б – 60 шт.
- 2) вихідні дані для розрахунку нормативу оборотних коштів у виробничих запасах по основних матеріалах і напівфабрикатах наведені в таблиці:
- 3) виробнича собівартість випуску товарної продукції у I кварталі планового

року складає 576800 грн, середня тривалість виробничого циклу становить 8 дн., коефіцієнт наростання витрат – 0,83.

- 4) норматив оборотних засобів у залишках готової продукції на складі становить 21 790 грн, у витратах майбутніх періодів 19 500 грн.
- 5) зробити висновки щодо забезпеченості підприємства оборотними коштами, якщо середній залишок нормованих оборотних коштів у I кварталі планового року склав 90 250 грн.

Таблиця 3.3 – Вихідні дані

Види матеріалів	Норма витрат на один виріб, кг.		Інтервал між поставками, дні.	Транспортний запас, дні.	Ціна, тис. грн./т
	А	Б			
Матеріал 1	80	100	22	5	150
Матеріал 2	20	15	60	5	380
Матеріал 3	50	75	30	-	120
Матеріал 4	15	25	20	10	200

Задача 3.6

У розрахунковому році обсяг товарної продукції становив 800 тис. грн, виробнича собівартість – 700 тис. грн, повна собівартість – 740 тис. грн. Річна потреба у матеріалах – 400 тис.грн. Середній поточний їх запас - 25 днів, транспортний - 10 днів. Тривалість виробничого циклу 20 днів. На початку циклу у виробництво запускається 30% витрат, решта - протягом виробничого циклу. На складі продукція знаходиться 10 днів, між відвантаженням продукції та сплатою рахунків покупцями проходить 15днів Кількість робочих днів у році становить 265 дні. Визначити показники використання оборотних коштів у розрахунковому році.

Задача 3.7

Протягом звітнього року підприємство виготовило і реалізувало товарної продукції на суму 5000 тис.грн, середньорічний залишок обігових коштів склав 500 тис.грн. У наступному розрахунковому році обсяг реалізованої продукції має бути збільшений на 10 %. Крім того, розроблені організаційно-економічні заходи щодо підвищення ефективності виробництва, які дозволять скоротити оборотність оборотних коштів приблизно на 10 днів.

На основі наведених даних розрахувати показники оборотності оборотних коштів підприємства у звітному та розрахунковому році; необхідний обсяг оборотних коштів у розрахунковому році; можливий обсяг вивільнення оборотних коштів внаслідок здійснення організаційно-економічних заходів.

Задача 3.8

Річний план реалізації продукції на підприємстві становить 28 млн. грн. Середньомісячна сума оборотних засобів запланована у сумі 7 млн. грн.

Внаслідок переведу цехів на нові технології тривалість одного обороту скоротилась на 10 днів. Визначити планову і фактичну тривалість одного обороту, плановий і фактичний коефіцієнт оборотності та кількість вивільнених оборотних коштів внаслідок прискорення їх оборотності.

Задача 3.9

Визначити показники оборотності оборотних коштів у звітному році та їх вивільнення внаслідок прискорення обертання.

Таблиця 3.4 – Вихідні дані

Показник	Значення
Реалізована продукція у базовому році, тис. грн	400
Середньорічний залишок окремих груп оборотних коштів у базовому році, тис. грн в т.ч.	
- сировина та матеріали	15
- напівфабрикати	5
- витрати майбутніх періодів	4
- готова продукція на складі	12
- дебіторська заборгованість	2
- грошові кошти	10
Збільшення обсягу реалізації продукції у звітному році, %	15
Скорочення періоду обороту оборотних коштів у звітному році, дні	8

Задача 3.10

За наведеною у таблицях 3.5 та 3.6 інформацією обґрунтуйте плановий розмір оборотних активів підприємства. Період обороту сировини планується скоротити на 3 дні, готової продукції - на 5 днів, дебіторської заборгованості - на 2 дні. Сума поточних фінансових інвестицій та інших оборотних активів залишиться незмінною.

Таблиця 3.5 – Оборотні активи підприємства, тис. грн

Показники	На початок року	На кінець року
Запаси готової продукції	430	490
Виробничі запаси	310	350
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	190	210
Грошові кошти	25	20
Поточні фінансові інвестиції	8	8
Інші оборотні активи	11	13

Таблиця 3.6 – Показники діяльності підприємства, тис. грн

Показники	За звітний рік	Наступний рік
Виручка від реалізації продукції	2100	2520
Собівартість продукції	1300	2000
Втрати на закупівлю сировини, матеріалів	900	1700
Платіжний оборот	1990	2200

Задача 3.11

Підприємство випускає три види продукції з матеріалу, витрати якого й результати роботи наведені в таблиці. Необхідно визначити загальний коефіцієнт використання матеріалу, рівень відходів матеріалу й матеріалоемність продукції.

Таблиця 3.7 – Вихідні дані

Виріб	Кількість, шт.	Чиста вага одиниці виробу, кг.	Ціна матеріалу за 1 т, грн.	Загальні витрати матеріалу, кг	Вартість готової продукції, грн.
А	80	1,5	2500	520	1800
Б	70	0,4	2500	360	1200
В	160	1,0	2500	210	950

Питання для самоконтролю знань:

1. Охарактеризуйте сутність та склад оборотних активів підприємства.
2. Визначте особливості кругообігу оборотних коштів.
3. Визначте методи планування потреби підприємства в оборотних коштах.
4. Розкрийте методи розрахунку нормативів оборотних коштів в окремих елементах (виробничих запасах, незавершеному виробництві тощо).
5. Охарактеризуйте основні показники оборотності оборотних коштів підприємства.
6. Визначте основні напрямки прискорення оборотності оборотних активів.

Практичне заняття 4

Тема «Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці» (1 год)

Мета: засвоїти методичні підходи до планування чисельності окремих категорій працівників підприємства; вивчити методику розрахунку показників оцінки чисельності, стану, руху персоналу підприємства; ознайомитися із способами розрахунку виробітку та трудомісткості продукції; засвоїти форми і

системи оплати праці.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- ✓ розкрити сутність понять персонал, продуктивність праці, заробітна плата, мотивація;
- ✓ розраховувати показники стану, руху, використання персоналу;
- ✓ здійснювати планування чисельності персоналу;
- ✓ розраховувати заробітну плату працівників підприємства за різними системами оплати праці;
- ✓ визначати ефективність використання персоналу підприємства.

План заняття :

1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства.
2. Система показників для оцінки чисельності, стану, руху робочої сили на підприємстві.
3. Визначення чисельності окремих категорій працівників підприємства.
4. Продуктивність праці персоналу: сутність, показники і методи її вимірювання та напрямки підвищення.
5. Мотивація персоналу: сутність, види та основні методи впливу.
6. Сутнісно-видова характеристика форм і систем оплати праці персоналу.
7. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 4.1

Проаналізуйте дані про структуру трудових ресурсів підприємства, за базисний і звітні роки, використовуючи дані таблиці. Визначити питому вагу робітників у загальній чисельності персоналу підприємства, коефіцієнт чисельності основних працівників, виробіток 1 працівника, якщо обсяг виробленої продукції за базисний рік склав 81,5 млн. грн, за звітний 85,3 млн. грн.

Таблиця 4.1 – Вихідні дані

Показники	Базисний рік	Звітний рік
1. Промислово-виробничий персонал, усього	?	?
У тому числі: - робітники, усього:	?	?
з них: -основні	400	420
- допоміжні	380	385
службовці	60	50
фахівці	70	75
керівники	30	25
2. Персонал непромислових організацій	20	18
Разом працівників підприємства	?	?

Задача 4.2

Квартальна програма виробничої ділянки – 620 комплектів деталей. Час на обробку одного комплекту: з токарних робіт – 8,2 год., з фрезерних – 7,1 год., норми виробітку, що плануються на токарні роботи – 110 %, на фрезерні – 115 %. У кварталі 70 робочих днів, тривалість зміни – 8 годин. Визначити чисельність робітників.

Задача 4.3

Підприємство виготовляє вироби з пластмаси способом лиття. Річний обсяг виробництва виробів - 900 тис. шт., а трудомісткість виробу - 0,35 н-год. Тривалість робочої зміни - 8 годин (при однозмінному режимі роботи). Внутрішньозмінні витрати часу з вини робітників - 1,5 %, регламентоване невикористання обладнання - 3 %. Процент виконання норм виробітку - 105 %. Кількість робочих днів у році становить 223 дня. Визначити необхідну чисельність робітників-відрядників.

Задача 4.4

Визначити необхідну чисельність виробничих робітників – відрядників у розрахунковому році та її зміну.

Таблиця 4.2 – Вихідні дані

Показник	Значення
Трудомісткість виробничої програми підприємства у звітному році, тис. нормо-год.	1650
Річний фонд робочого часу одного робітника у звітному році, год.	1840
Виконання норми часу у звітному році, %	110
Збільшення трудомісткості виробничої програми у наступному році, %	15
Збільшення річного фонду робочого часу у наступному році, %	5
Збільшення норми виробітку у наступному році, %	4

Задача 4.5

Визначити кількість майстрів на дільницях цеху, якщо кількість робітників в базовому році була: на заготівельній дільниці – 50 осіб, на дільниці механічної обробки – 110 осіб, на складальній дільниці – 88 осіб. У поточному році за планом обсяг робіт збільшиться на 20%, норми керованості становлять: на заготівельній дільниці – 28, на механічній – 25, на складальній – 19 робітників на одного майстра.

Задача 4.6

На основі даних про трудомісткість різних видів управлінських та інших робіт визначити загальну кількість персоналу та норму керованості (для майстрів). Реальний фонд робочого часу – 1810 годин за рік, кількість

промислово-виробничого персоналу – 860 осіб.

Таблиця 4.3 – Вихідні дані

Посада	Обсяг робіт, год
Начальник цеху	1895
Начальники ділень	3600
Старші майстри	9750
Майстри	48800
Економісти	3600
Нормувальники	14420
Бухгалтери розрахункового відділу	3580
Бухгалтери матеріального відділу	1810
Табельники	3620
Секретар	1810
Комірники	1800
Експедитори	1790

Задача 4.7

На обробку деталі витрачалося 18 хв. Після впровадження нового обладнання норма часу скоротилася до 15 хв. Визначити, на скільки знизилася трудомісткість і зросла продуктивність праці.

Задача 4.8

За планом обсяг продукції у звітному році – 210 млн. грн, фактично склав - 220 млн. грн. Средньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу за планом – 600 ос, фактично склала 608 ос. Визначити приріст продукції в результаті збільшення чисельності працівників, приріст продукції в результаті підвищення продуктивності праці, питому вагу приросту продукції за рахунок підвищення продуктивності праці.

Задача 4.9

Виріток на одного працюючого в минулому році складав 50000 грн. Обсяг виробництва за рік - 16 млн. грн. За рахунок підвищення технічного рівня виробництва звільняється --30 ос. Внаслідок удосконалення управління і організації виробництва звільняється - 6 ос. Зміни об'єму і структури виробництва потребують додаткової чисельності у кількості - 13 ос. Визначити зростання продуктивності праці у плановому році, якщо обсяг виробництва продукції не змінився.

Задача 4.10

Визначити можливе підвищення продуктивності праці на підприємстві за рахунок організаційно-технічних заходів.

Таблиця 4.4 – Вихідні дані

Показник	Значення
Випуск товарної продукції у звітному році, тис. грн	9200
Чисельність персоналу у звітному році, чол.	1490
Структура персоналу у звітному році, %:	
- робітники	70
- спеціалісти, службовці, керівники	30
- Очікуване збільшення випуску продукції у розрахунковому році, %	6
Очікуване вивільнення робітників внаслідок введення нової техніки, чол.	40
Скорочення чисельності спеціалістів, службовців та керівників за рахунок організаційних заходів, %	6

Задача 4.11

Середньооблікова чисельність працівників підприємства за рік склала 500 чіл. Протягом року прийнято на підприємство 15 ос, звільнено за власним бажанням – 10 чол., за порушення трудової дисципліни – 5 ос, пішли на пенсію – 8 ос, перебувають у декреті по догляду за дитиною до 3 років – 12 ос, переведені на інші посади й в інші підрозділи – 7 ос. Визначити коефіцієнт обороту кадрів по прийому, вибуттю, коефіцієнт плинності й змінності кадрів.

Задача 4.12

Посадовий оклад економіста 1 800 грн. У розрахунковому місяці було 23 робочих дня, 4 з яких фахівець перебував у відпустці без збереження заробітку. Виплачена премія в розмірі 20 % від фактичної зарплати. Визначити зарплату економіста.

Задача 4.13

Визначити заробітну плату робітника за відрядно-преміальною оплатою праці, якщо робітник за місяць зробив:

- ✓ 170 деталей за другим розрядом, норма часу на одну деталь – 30 хв.,
- ✓ 140 деталей за третім розрядом, норма часу на одну деталь – 15 хв.

Премія виплачується в розмірі 40 %. Часова тарифна ставка для другого розряду - 13,1 грн, для третього розряду - 14,40 грн.

Задача 4.14

Робітник п'ятого розряду відробив 24 робочих дня при тривалості робочої зміни 8 год. Годинна тарифна ставка становить 14,46 грн. Виробниче завдання виконане на 105 %. Установлений розмір премії становить: за виконання плану – 15 %, за кожний відсоток перевиконання плану – 2 % від тарифного заробітку. Визначити загальний розмір місячної заробітної плати робітника.

Задача 4.15

Робітник-відрядник за місяць відробив 176 год. і виготовив 485 деталей. Норма часу на виготовлення однієї деталі склала 0,4 чол.-год., а розцінка 4,92 грн. за одну деталь. Премія передбачається в наступних розмірах: за виконання встановленої виробничої норми – 10 %, за кожний відсоток перевиконання плану – 2 % від тарифного заробітку. Визначити загальну величину місячної заробітної плати робітника.

Задача 4.16

Визначити заробітну плату допоміжного працівника, якщо він обслуговує 10 робочих відрядників, з тарифною ставкою 10,3 грн/год. Норма виробітку кожного основного робітника становить 6 виробів за одну зміну тривалістю 8 год. За розрахунковий місяць виготовлено 1500 виробів (при плані 1380). Розмір премії за виконання виробничого завдання встановлено в розмірі 25 % від тарифного заробітку.

Задача 4.17

Визначити місячний заробіток працівника, якщо норма часу для виготовлення однієї деталі становить 0,5 год., а годинна тарифна ставка – 10,6 грн. За місяць робітник виготовив 610 од. продукції при плановому завданні 500 од. При перевиконанні планового завдання на 10 % тарифна розцінка збільшується 1,5 рази, понад 10 % - в 2 рази.

Задача 4.18

На основі даних, наведених у таблиці, розподілити між окремими членами бригади загальний заробіток, який склав 8 300 грн.

Таблиця 4.5 – Вихідні дані

П. І. Б.	Тарифний розряд	Відпрацьовано годин	Годинна тарифна ставка, грн.	КТУ
Іванов І.І.	III	168	9,36	1,1
Петров М.І.	V	176	11,96	0,9
Леонов А.П.	IV	184	10,53	1,0

Питання для самоконтролю знань:

1. Розкрийте сутність понять «трудові ресурси» та «персонал підприємства», «кадри».
2. Що Ви розумієте під складом та структурою персоналу підприємства.
3. Охарактеризуйте функціональний склад персоналу підприємства.
4. Розкрийте сутність понять: професія, спеціальність, кваліфікація. З'ясуйте різницю між ними.
5. Що являють собою трудові норми? Які види норм праці Ви знаєте?

6. Як розраховується планова чисельність персоналу підприємства?
7. Як обчислюється планова чисельність робітників-відрядників?
8. Як обчислюється планова чисельність допоміжних робітників?
9. Що таке рух персоналу? Яке його значення для підприємства і для працівника в ринкових умовах?
10. Які показники характеризують рух персоналу?
11. Охарактеризуйте сутність облікової, явочної чисельності персоналу підприємства
12. Що таке плинність кадрів і як її визначити?
13. Дайте визначення продуктивності праці. Якими показниками вона характеризується?
14. Що характеризує виробіток? У яких показниках він вимірюється і як обчислюється?
15. Що відображає трудомісткість? У яких показниках вона вимірюється і як обчислюється?
16. Назвіть фактори зростання продуктивності праці.
17. Охарактеризуйте заробітну плату як економічну категорію.
18. Які функції виконує заробітна плата в ринковій економіці?
19. Що таке мінімальна заробітна плата?
20. Які основні принципи організації заробітної плати?
21. Назвіть основні елементи організації праці.
22. У чому полягає державне регулювання оплати праці? Назвіть сфери державного регулювання оплати праці.
23. Розкрийте сутність тарифної системи.
24. Які основні елементи тарифної системи?
25. Для чого використовується Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників?
26. Охарактеризуйте сутність тарифної сітки.
27. Що визначає тарифна ставка?
28. Що являє собою єдина тарифна сітка?
29. Яка сутність погодинної форми оплати праці? Які системи погодинної форми оплати праці Ви знаєте?
30. Розкрийте сутність відрядної форми оплати праці. Які системи відрядної форми оплати праці існують та в чому вони полягають?
31. Розкрийте сутність колективної системи оплати праці.
32. У чому полягає сутність безтарифних моделей оплати праці?
33. Дайте характеристику структури заробітної плати. Які складові формують фонд заробітної плати працівників?

Практичне заняття 5

Тема «Витрати підприємства. Основи ціноутворення» (1год)

Мета: засвоїти сутність та класифікацію витрат за різними ознаками, засвоїти методичні підходи до калькулювання собівартості одиниці продукції, ознайомитися зі змістом і методикою складання кошторису витрат на виробництво продукції.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- ✓ розкрити сутність та класифікацію витрат підприємства;
- ✓ групувати витрати за економічними елементами;
- ✓ оволодіти методикою визначення собівартості одиниці продукції;
- ✓ проводити аналіз поточних витрат підприємства;
- ✓ розкрити сутність понять «ціна», «цінова політика»;
- ✓ розраховувати роздрібну ціну на продукцію підприємства;
- ✓ обґрунтовувати вибір метода ціноутворення.

План заняття :

1. Сутнісна характеристика та класифікація витрат підприємства.
2. Собівартість продукції (робіт, послуг) її види.
3. Економічний зміст та функції ціни.
4. Методи ціноутворення на продукцію підприємства.
5. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 5.1

На основі даних, наведених у табл. (у тис. грн), скласти кошторис витрат на виробництво продукції по економічних елементах на планований рік.

Таблиця 5.1 – Вихідні дані

Показники	Звітний рік	Базисний рік
Матеріальні витрати	10000	11200
Витрати на оплату праці	8200	9120
Відрахування на соціальні заходи	3075	3420
Амортизаційні відрахування	1030	1070
Інші витрати	2510	2620
Виручка від реалізації продукції	24815	27430

Визначити структуру витрат у базисному й звітному році й відсоток зміни питомих витрат в розрахунку на 1грн. виручки від реалізації.

Задача 5.2

Підприємство протягом кварталу виробляє два види продукції: А – обсягом 300 од., Б – обсягом 410 од. Заробітна плата основних робітників, зайнятих на виробництві продукції А – 12 000 грн, Б – 18 450 грн. Витрати на утримання машин і устаткування – 13 000 грн. Визначити суму витрат на утримання машин і устаткування, що припадають на одиницю виробленої продукції видів А і Б.

Задача 5.3

За рік підприємство виготовило 2 000 виробів загальною собівартістю 62 000, причому питома вага основної заробітної плати виробничих робітників у собівартості становить 35%. Розрахувати величину загальновиробничих витрат, які були включені у калькуляцію собівартості виробу, якщо їх загальна сума дорівнює 46 тис. грн.

Задача 5.4

Визначити собівартість виробу, якщо відомо, що вага заготовки – 12,5 кг, чиста маса – 8,8 кг. Ціна матеріалу за 1 тону 120 тис. грн, ціна 1 тони відходів – 7 тис. грн. Основна заробітна плата виробничих робітників становить 80 грн, додаткова заробітна плата – 12 % від основної зарплати. Відрахування на соціальні заходи – 38,2 %. Витрати на експлуатацію та утримання обладнання – 240 %, загальновиробничі витрати 180 %, адміністративні витрати – 140 % від основної заробітної плати виробничих робітників.

Задача 5.5

Необхідно скласти калькуляцію на виробництво одиниці продукції, виходячи з такої інформації. За планом витрати матеріалів на одиницю виробу мають становити : матеріал А - 3,2 кг , матеріал Б – 0,8 кг. Покупна ціна цих матеріалів дорівнює відповідно 98 і 400 грн. за 1 кг. Основна заробітна плата виробничих робітників складатиме 150 грн, додаткова заробітна плата – 12 % від основної, а відрахування на соціальні заходи встановлені у розмірі 38,2 %. Витрати на експлуатацію та утримання устаткування очікується в розмірі 90 % і загальновиробничі витрати – 60 % від основної зарплати відповідно. Витрати на збут складають 3 % від виробничої собівартості продукції.

Задача 5.6

На підприємстві виробляється продукція, на виготовлення якої витрачають 40 кг матеріала по ціні - 750 грн, за 1 т. Відходи складають 10 %. Вони реалізуються по 50 грн. за 1 т. Виріб обробляють у двох цехах - ливарному і механічному. Основна зарплата: у ливарному цеху 3 грн. 20 коп., у механічному - 2 грн. 80 коп. Додаткова зарплата 6 % основної, відрахування на соціальні заходи встановлені у розмірі 38,2 %. Річна сума загальновиробничих витрат - 2 млн. грн, загальногосподарських - 700 тис. грн. Зарплата основних виробничих робочих за відрядними розцінками - 1 млн. грн. Витрати на збут – 4 % виробничої собівартості.

Визначити собівартість одного виробу.

Задача 5.7

Визначити витрати на одну гривню товарної продукції і процент зниження собівартості продукції за даними таблиці 5.2.

Таблиця 5.2 – Вихідні дані

Вироби	Річний випуск, шт.		Собівартість одиниці продукції, грн./шт.		Оптова ціна підприємства за одиницю, грн./шт.
	звіт	план	звіт	план	
А	5000	5300	90	88	93
Б	12000	10000	17	15	19

Задача 5.8

У звітному періоді собівартість товарної продукції становила 450,2 млн. грн, витрати на 1 грн товарної продукції – 0,89 грн.

У плановому періоді витрати на 1 грн товарної продукції повинні дорівнювати 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції буде збільшено на 8 %.

Визначити собівартість товарної продукції планового періоду.

Задача 5.9

На основі наведених у таблиці вихідних показників необхідно розрахувати (для двох порівнювальних років): кошторис витрат на виробництво; собівартість валової продукції; виробничу собівартість товарної продукції; повну собівартість товарної продукції підприємства.

Таблиця 5.3 – Вихідні дані

Елементи витрат	Абсолютна величина витрат, тис.грн.	
	базисного року	розрахун. року
1. Матеріальні витрати	10420	8330
2. Витрати на оплату праці	4100	3690
1. Відрахування на соціальні потреби	1780	1610
4. Амортизація основних фондів	1600	1600
5. Інші витрати на виробництво	900	850
6. Витрати, які не включаються у виробничу собівартість продукції	800	700
1. Зміна залишків витрат майбутніх періодів на кінець року (приріст віднімається, зменшення додається)	+ 300	- 100
8. Зміна залишків резервів майбутніх платежів на кінець року (приріст додається, зменшення віднімається)	- 50	+ 10
9. Зміна залишків незавершеного виробництва на кінець року (приріст віднімається, зменшення додається)	- 100	+150
10. Позавиробничі витрати	680	640

Задача 5.10

На виробничому підприємстві за планом змінні витрати на одиницю продукції склали 400 грн, а ціна – 650грн, загальна сума постійних витрат – 220 тис. грн. Фактично за звітний період ціна на матеріали зросла на 10 %,що привело до збільшення змінних витрат на той же відсоток. Визначити, як зміна ціни на матеріали вплинула на критичний обсяг продукції.

Задача 5.11

Мале підприємство виготовляє продукцію одного найменування й реалізує її за ціною 380 грн. за одиницю. Питомі змінні витрати становлять 300 грн, сума постійних витрат – 7200 тис. грн. У результаті підвищення орендної плати постійні видатки збільшилися на 4 %, крім цього кон'юнктура ринку привела до зниження ціни на продукцію на 2%. Визначити вплив зміни постійних витрат і ціни на продукцію на величину критичного обсягу виробництва

Задача 5.12

На основі даних таблиці необхідно визначити:

- ✓ маржинальний прибуток;
- ✓ коефіцієнт маржинального прибутку;
- ✓ критичний обсяг випуску продукції;
- ✓ коефіцієнт безпеки операційної діяльності (запас фінансової міцності);
- ✓ силу впливу операційного важеля.

Таблиця 5.4 – Вихідні дані

Показник	Значення показника
1.Виручка від реалізації, тис. грн.	25000
2. Обсяг продажу, тис. шт.	8000
3.Вартість матеріалів, тис. грн.	18000
4. Фонд оплати праці виробничого персоналу, тис. грн.	2000
5.Орендні платежі, тис. грн.	500
6.Сума відсотків за кредит, тис. грн.	300
7.Амортизаційні відрахування, тис. грн.	1000

Задача 5.13

Розрахувати оптову ціну підприємства, вільну відпускну ціну одиниці продукції та її структуру на підставі даних таблиці:

Таблиця 5.5 – Вихідні дані

Статті витрат	Од. вим.	Кількість
1 Сировина, матеріали	грн.	35,7
2 Куповані вироби і напівфабрикати	грн.	14,3
3 Паливо та енергія на технологічні потреби	грн.	0,8
4 Основна заробітна плата виробничих робітників	грн.	3,2
5 Додаткова зарплата (у відсотках до основної заробітної плати)	%	20
6 Відрахування на соціальні заходи (у відсотках від суми основної та додаткової зарплати)	%	38
7 Витрати на утримання й експлуатацію устаткування (у відсотках до основної заробітної плати)	%	200
8 Загальновиробничі витрати (у відсотках до основної заробітної плати)	%	300
9 Адміністративні витрати (у відсотках до виробничої собівартості)	%	10
10 Витрати на збут (у відсотках до виробничої собівартості)	%	5
11 Рентабельність	%	18

Питання для самоконтролю знань:

1. Що Ви розумієте під «витратами підприємства»?
2. Визначте економічний зміст операційних витрат, фінансових витрат, витрат інвестиційної діяльності, надзвичайних витрат?
3. Який розподіл витрат за ступенем однорідності?
4. Як розрізняються витрати за участю в виробничому процесі?
5. Що приймають за критерій розподілу витрат на прямі та непрямі? Наведіть приклади прямих та непрямих витрат.
6. Що приймають за критерій розподілу витрат на постійну та змінну частини? Дайте визначення постійних та змінних витрат. Наведіть приклади.
7. Який характер залежності сукупних витрат, змінних та постійних витрат, витрат на одиницю продукції від обсягу виробництва?
8. За якими економічними елементами групують витрати підприємства?
9. Яка мета групування витрат за калькуляційними статтями? За якими статтями розподіляють виробничі витрати у промисловості?
10. Що таке «собівартість продукції (товарів, робіт, послуг)»?
11. Які витрати включають до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)?
12. Який склад собівартості реалізованої продукції?
13. Що відноситься до загальновиробничих витрат на промислових підприємствах?

14. Який склад адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат?

15. Визначте поняття «калькулювання собівартості продукції», «калькуляція», «об'єкт калькуляції», «калькуляційна одиниця», «метод калькулювання».

16. Яка мета калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг?

17. Які методи калькулювання Ви знаєте?

18. Як визначається величина непрямих витрат, що включається до собівартості окремих видів продукції? Що таке «база розподілу непрямих витрат» та які види баз Ви знаєте?

19. Що Ви розумієте під «кошторисом виробництва»?

20. У якій послідовності складають зведений кошторис витрат операційної діяльності?

21. Що таке критичний обсяг виробництва? Як його визначити графічно та аналітично?

22. Які Ви знаєте напрямки та джерела зниження витрат на підприємстві?

23. Що Ви розумієте під «ціною»?

24. Які функції виконує ціна в ринковій економіці?

25. Як розрізняються ціни за рівнем встановлення та регулювання?

26. Які елементи містить роздрібна ціна?

27. Які чинники впливають на ціну продукції?

28. Які методи ціноутворення можуть застосовуватися в ринковій економіці? Розкрийте їх сутність.

Практичне заняття 6

Тема «Фінансово-економічні результати діяльності підприємства» (1 год)

Мета: ознайомитися з сутністю, класифікацією прибутку підприємства; засвоїти порядок формування фінансових результатів діяльності підприємства; опанувати методику розрахунку показників рентабельності.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- ✓ розкрити сутність понять «дохід», «прибуток», «рентабельність»;
- ✓ визначати фінансовий результат діяльності підприємства;
- ✓ розраховувати показники рентабельності.

План заняття :

1. Поняття та класифікація доходів підприємства.
2. Поняття, види та порядок формування і напрями використання прибутку підприємства.
3. Система показників рентабельності та методика їх визначення.

4. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 6.1

За наведеними нижче даними про реалізацію бавовняних тканин визначити за кожною групою тканин:

- а) виручку від реалізації;
- б) собівартість одиниці продукції;
- в) оптову ціну одиниці продукції;
- г) структуру оптової ціни;
- д) прибуток підприємства від реалізації продукції.

Таблиця 6.1 – Вихідні дані

Найменування тканини	Реалізовано, млн пог. м	Обсяг реалізованої продукції за повною собівартістю, млн грн.	Рентабельність, %
Ситцева	893	25 200	10,6
Бязева	964	9 800	9,6
Білизняна	1068	33 500	6,7
Сатинова	493	19 200	8,9
Платтяна	655	28 500	8,1

Задача 6.2

За планом діяльності виробничого цеху підприємства обсяг реалізації продукції має становити 212 тис. грн, а валові витрати на виробництво (собівартість) продукції не перевищувати 163 тис. грн, у тому числі витрати на оплату праці виробничих робітників - 35 тис. грн.

Обчислити коефіцієнт приросту доходу виробничого цеху підприємства внаслідок збільшення обсягу реалізації на 15 % та умови, відповідно до якої частка умовно-постійних витрат у собівартості продукції цеху дорівнює 0,35.

Задача 6.3

Чиста виручка від реалізації продукції становить 64 00 тис. грн, собівартість реалізованої продукції – 32 620, адміністративні витрати – 8 840, витрати на збут – 6 000, інші витрати – 1 000 тис. грн. Податок на прибуток – 18 %. Обчисліть валовий прибуток підприємства від реалізації продукції, прибуток від операційної діяльності, чистий прибуток, рентабельність реалізованої продукції.

Задача 6.4

На основі даних, наведених у таблиці визначити чистий дохід від реалізації продукції, валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток до оподаткування.

Таблиця 6.2 – Вихідні дані

Показники	тис. грн.
Виручка від реалізації продукції	6000
ПДВ	1000
Елементи виробничої собівартості:	
прямі матеріальні витрати	1600
прямі витрати на оплату праці	900
інші прямі витрати	700
Адміністративні витрати	820
Витрати на збут	210
Сума штрафів, сплачених підприємством	1,5
Прибуток, отриманий від оренди	2,1
Отримані дивіденди на придбані підприємством акції	0,6
Прибуток від продажу основних фондів	0,3

Задача 6.5

Чистий операційний дохід підприємства за звітний рік склав 1600 тис.грн, а рентабельність операційної діяльності – 12%. Як зміниться рентабельність в плановому році за умови незмінної суми операційних витрат та росту чистого доходу на 3%.

Задача 6.6

Загальна виручка від реалізації товарної продукції підприємства має досягти 5 900 тис. грн, а валові витрати на виробництво (собівартість) реалізованої продукції становити не більше 5 000 тис. грн. Ставка податку на прибуток підприємства дорівнює 18 % від загальної одержаної його величини. Сума чистого прибутку, що спрямовується на створення фонду розвитку виробництва, має скласти 440 тис. грн.

Оцінити рівень достатності прибутку для самофінансування розвитку підприємства у звітному році

Задача 6.7

Акціонерне товариство «Промінь» на початок розрахункового року мало власний капітал у такому складі:

- ✓ акціонерний капітал – 600 тис. грн;
- ✓ резервний фонд – 200 тис. грн;
- ✓ нерозподілений прибуток – 100 тис. грн.

Одержаний у розрахунковому році акціонерним товариством прибуток склав 220 тис. грн. За рішенням загальних зборів акціонерів його буде розподілена так:

- ✓ виплати дивідендів акціонерам – 10 % від суми акціонерного капіталу на початок розрахункового року;
- ✓ відрахування в резервний фонд – 110 тис. грн.;

- ✓ збільшення нагромадженої суми нерозподіленого прибутку – 50 тис. грн.

Визначити загальну величину власного капіталу акціонерного товариства на кінець розрахункового року.

Задача 6.8

Предметом бізнесової діяльності підприємця слугують виготовлення і реалізація дитячих забавок. Елементи поточних витрат на виробництво (собівартості) одиниці продукції наступні: сировина і матеріали – 20 грн; витрати на оплату праці – 10 грн; інші витрати – 4 грн. Продажна ціна одиниці виробу з ПДВ становитиме 60 грн.

Потрібно визначити необхідний обсяг реалізації (продажу) продукції, аби забезпечити одержання 100000 грн. чистого прибутку за умови діючої ставки податку (18 % від величини об'єкта оподаткування).

Задача 6.9

Фінансові результати діяльності підприємства «А» і «Б», з однаковою сумою прибутку і різною структурою витрат, наведено в таблиці. Визначити як зміниться фінансовий результат діяльності цих підприємств, якщо обсяг реалізації збільшився на 20 %, обсяг реалізації зменшився на 20 %

Таблиця 6.3 – Вихідні дані

Показники	Підприємство «А»		Підприємство «Б»	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Обсяг реалізації	50	100	50	100
Змінні витрати	30	60	15	30
Постійні витрати	15		30	
Прибуток	5		5	

Задача 6.10

За наступними даними розрахувати показники рентабельності:

- ✓ чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – 624 281 тис. грн.;
- ✓ собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 310 274 тис. грн.;
- ✓ інші операційні доходи – 380 059 тис. грн.;
- ✓ інші операційні витрати – 409 164 тис. грн.;
- ✓ адміністративні витрати – 67 797 тис. грн.;
- ✓ витрати на збут – 87 324 тис. грн.;
- ✓ чистий прибуток підприємства – 35 350 тис. грн.;
- ✓ вартість активів підприємства на початок періоду – 922 161 тис. грн, на кінець періоду – 919 397 тис. грн.;
- ✓ вартість власного капіталу підприємства на початок періоду – 772 006 тис. грн, на кінець періоду – 740 415 тис. грн.

Питання для самоконтролю знань:

1. Що Ви розумієте під «доходами підприємства»? Назвіть основні джерела їх утворення.
2. Що включають доходи від операційної діяльності підприємства?
3. Дайте визначення поняття «прибуток підприємства».
4. Які функції виконує прибуток в ринковій економіці?
5. Які види прибутку Ви знаєте?
6. Які чинники впливають на прибуток підприємства?
7. Розкрийте основні етапи формування фінансового результату діяльності підприємства.
8. Назвіть основні напрями розподілу і використання чистого прибутку на підприємстві.
9. Назвіть резерви зростання прибутку від операційної діяльності підприємства.
10. Як розрізняються коефіцієнти рентабельності за об'єктом визначення та видом прибутку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. М. Бойчик. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Атіка, 2007. – 528 с.
2. Господарський кодекс України: зі змінами та доп. за станом на 5 грудня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.l.ua/1_doc2.nsf/link1/T030436.html, вільний. – Назва з екрана.
3. Дугіна С. І. Маркетингова цінова політика : навч. посіб. / С. І. Дугіна. – Київ : КНЕУ, 2005. – 393 с.
4. Економіка підприємства : збірник практичних задач і конкретних ситуацій: навч. посібник / [За ред. С. Ф. Покропивного]. – Київ : КНЕУ, 2005. – 328 с.
5. Економіка підприємства : навч. посіб. / [За ред. О. П. Крайник]. - Львів : «Львівська політехніка», 2003. – 208с.
6. Економіка підприємства : навч. посібник / [За ред. А. В. Шегди]. – Київ : Знання-Пресс, 2002. – 335 с.
7. Економіка підприємства: навч. посіб. для вищої школи / А. В. Примак , Н. Я Михаліцька, Х. І. Цвайг , М. Ю. Лалакулич. – Львів : Новий Світ - 2000, 2012. – 439 с.
8. Економіка підприємства: підручник / [Швиданенко Г. О., Васильков В. Г., Гончарова Н. П., А. І. Дмитренко та ін.]; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 598 с.
9. Економіка підприємства : підручник / [М. Г. Грещак, В.М. Колот, О. Г. Мендрул та ін.]; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 816 с.
10. Економіка підприємства: підручник / [За заг. ред. С. Ф. Покропивного]. – [вид. 2-ге, перероб. та доп/]. – Київ: КНЕУ, 2001. – 528 с.
11. Зайцев Н. Л. Экономика, организация и управление предприятием: учеб. пособие / Н. Л. Зайцева. – 2-е изд. доп. – Москва: Инфра –М., 2004. – 455с.
12. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник. / О. С. Іванілов; Харківський держ. техн. ун-т будівництва та архітектури. – Київ : Центр учбової літератури, 2004. – 728 с.
13. Економіка підприємства: підручник / [За заг. ред. Й. М. Петровича]. – Львів : «Новий світ-2000», 2004. – 680 с.
14. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : зі змінами та доп. за станом на 24 грудня 2015 року. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/nk>, вільний. – Назва з екрана.
15. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку в Україна. / Киев : Компас, 2004. - 248 с.
16. Національні стандарти бухгалтерського обліку: спецвипуск / Все про бухгалтерський облік. – 2015. – № 10, 15.
17. Фінанси підприємств : підручник / [Авт. кол.; за наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін]. – 7-ме вид., без змін. – Київ : КНЕУ, 2004. – 552 с.
18. Шваб Л. І. Економіка підприємства: навч. посіб. / Л. І. Шваб. - 2-е вид. – Київ : Каравела, 2005. – 568 с.

19. Экономика организаций (предприятий): учебник для вузов / [Под ред. проф. В. Я. Горфинкеля]. - 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 767 с.

20. Экономика предприятия: учеб. пособие / [Под ред. проф. Л. Г. Мельника]. - 2-е изд. испр. - Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 628 с.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
для проведення практичних занять
з дисципліни

«ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА»

*(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
напряму підготовки 6.050702 – Електромеханіка)*

Укладач **СКЛЯРУК** Наталя Іванівна

За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання: *Н. І. Склярук*

План 2016, поз. 488 М

Підп. до друку 13.12.2016. Формат 60х84/16

Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,2

Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.